
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XX (2023), №2
s. 255-279
doi: 10.36121/chruslakmazur.20.2023.2.255

Natalia Chruślak (Radom)
Hubert Mazur
ORCID 0000-0002-5578-9251
(Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

Archiwum w regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych – edycja źródłowa

Streszczenie: Przedmiotem edycji są dwa numery pisma „Archiwum w Regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych”. Pierwszy numer ukazał się w grudniu 1955 r., drugi w czerwcu 1956 r. Gazetka miała w zamyśle redakcji stanowić rodzaju forum dyskusyjne. Na jej łamach kierownicy archiwów powiatowych mogliby wymieniać się uwagami i doświadczeniami na temat zadań podległych im placówek. Gazetka miała nie tylko integrować kierowników powiatowych archiwów państwowych, ale także inspirować i zachęcać do podejmowania działań zmierzających w kierunku zmiany wizerunku archiwów, archiwaliów oraz samych archiwistów. Celem pisma było także zachęcanie sceptycznie nastawionych archiwistów do podejmowania działań o charakterze kulturalno-oświatowym, które Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zainicjowała w 1954 r. Oprócz tematyki popularyzacji archiwów na łamach gazetki pojawiły się także problemy związane z pozostałymi obowiązkami służby archiwalnej.

Słowa kluczowe: archiwistyka, archiwa państwowe, działalność popularyzatorska archiwów, działalność kulturalno-oświatowa archiwów, czasopisma archiwalne.

Archive in the region. Course leaflet of managers of district state archives – source edition

Annotation: The subject of the edition are two issues of the magazine „Archiwum w Regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych”. The first issue was published in December 1955, the second in June 1956. The editors intended the magazine to be a kind of discussion forum. In the magazine managers of district archives could exchange comments and experiences. Periodical was intended not only to integrate managers of district state archives, but also to inspire actions aimed at changing the image of archives, archives and archivists. The aim of the magazine was also to encourage skeptical archivists to undertake cultural and educational activities, which were initiated by the General Director of the State Archives in 1954.

Keywords: archival science, state archives, popularization activities of archives, cultural and educational activities of archives, archival magazines.

Do lat 50-tych XX w. nie istniały zapisy prawne nakładające na archiwa państwowe obowiązek prowadzenia działań popularyzatorskich i kulturalno-oświatowych¹. Pomimo braku takich regulacji placówki te oddolnie i niesystematycznie podejmowały tego typu aktywność już w okresie międzywojennym². Po wojnie kwestia upowszechniania wiedzy o archiwach powróciła na zjeździe dyrektorów archiwów państwowych w Otwocku w maju 1949 r. Ówczesny Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych dr Rafał Gerber podkreślił, że „archiwa muszą dążyć do zainteresowania społeczeństwa swoją pracą i zawartością, co niewątpliwie wpłynie na zmianę dotychczasowego stosunku zarówno do ludzi, jak i do instytucji”³. Cel ten miał zostać osiągnięty głównie przez organizację wystaw archiwalnych⁴.

Ważną datą w dziejach działalności popularyzatorskiej i kulturalno-oświatowej archiwów był rok 1954, kiedy Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych sformułowała „Wytyczne do prac naukowych i kulturalno-oświatowych powiatowych archiwów państwowych” obligując archiwa do prowadzenia tego typu działań⁵. Dokument ten pozostawał w związku z rocznicą dziesięciolecia Polski Ludowej i potrzebą włączenia się archiwów w budowanie socjalistycznego państwa poprzez popularyzację wiedzy o kulturze i zabytkach przeszłości⁶. Pewną rolę w inicjacji prac kulturalno-oświatowych mogły odegrać także rozwiązania archiwów innych państw, zarówno socjalistycznych, jak i Europy Zachodniej⁷.

Z regulacjami zawartymi w tym dokumencie korespondował programowy artykuł Tadeusza Młodkowskiego⁸, który stanowił swoiste rozszerzenie czy uzupełnienie wspomnianych wytycznych. Śmiało postulaty Młodkowskiego zostały podparte jego doświadczeniem na polu aktywności kulturalno-oświatowej, które zdobył jako kierownik Powiatowego Archiwum Państwowego w Mrągowie. Prace regionalne miały przyczynić się do popularyzacji historii wśród społeczeństwa, co w przyszłości zaowo-

¹ Dekret o organizacji archiwów i opiece nad archiwaliami z 7 lutego 1919 r. (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 14 poz. 182); Dekret o archiwach z 29 marca 1951 r. (Dz.U. 1951 nr 19 poz. 149).

² S. Ptaszycki, K. Konarski, *Archiwa Państwowe na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu*, „Archeion”, t. VI-VII, 1930, s. 1-21; I. Mamczak-Gadkowska, *Archiwa państwowe w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2006, s. 335-340.

³ J. Jankowska, *Zjazd Dyrektorów Archiwów Państwowych, 11-13 maja 1949 r. w Otwocku*, „Archeion”, t. XIX-XX, 1951, s. 492.

⁴ R. Gerber, *Cele i zadania służby archiwalnej w Polsce*, „Archeion”, t. XIX-XX, 1951, s. 15.

⁵ H. Mazur, *Prace kulturalno-oświatowe archiwów państwowych na łamach pisma „Archiwum w Regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych”*, [w:] *Komu i do czego potrzebne są archiwa?*, „Toruńskie Konfrontacje Archiwalne”, T. 7, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, M. Wiśniewska-Drewniak, Toruń 2022, s. 221-225.

⁶ *U progu drugiego dziesięciolecia*, „Archeion”, t. XXIV, 1955, s. 4.

⁷ H. Altman, *Aktualne zagadnienia archiwistyki zachodnio-europejskiej*, „Archeion”, t. XXV, 1956, s. 213-214; K. G. Mitiajew, *Teoria i praktyka pracy archiwalnej*, Warszawa 1954, s. 249-250.

⁸ Archiwum Zakładowe Archiwum Państwowego we Wrocławiu (dalej: AZ APWr), sygn. 1/272, s. 3; T. Młodkowski, *Z doświadczeń archiwisty powiatowego w zakresie badań regionalnych i prac kulturalno-oświatowych w terenie*, „Archeion”, t. XXIV, 1955, s. 74-86.

cowaloby przejawami patriotyzmu, zwłaszcza wśród młodego pokolenia⁹. Zarówno Wytyczne, jak i T. Młodkowski wytyczyli następujące zadania przez powiatowymi archiwami państwowymi: gromadzenie materiału drukowanego dotyczącego regionu, np. tworzenie bibliografii, kolekcjonowanie wycinków prasowych; organizację akcji propagandowych w terenie poprzez pogadanki, odczyty, wystawy; współpracę z wydziałami oświaty i szkołami, a także z Oddziałami Kultury Prezydów Powiatowych Rad Narodowych poprzez wygłaszanie odczytów i pogadanek dotyczących historii, a przede wszystkim historii regionu; udział w wystawach, udzielanie porad dotyczących zaopatrzenia bibliotek, pomoc przy organizacji konkursów czytelniczych; tworzenie wspólnie z wojewódzkimi oddziałami Polskiego Towarzystwa Historycznego sekcji archiwalnych, angażujących uczniów szkół wyższych, osoby pracujące oraz osoby starsze; pomoc w ustaleniu zabytków kultury na terenie danego powiatu; współpracę z KP PZPR w celu popularyzacji wiedzy o regionie, np. poprzez wydawanie broszury o danym powiecie lub uczestnictwo w Komitecie redakcyjnym radiowych audycji lokalnych; udział w pracy propagandowej poprzez wizytacje w zakładach pracy i składnicach akt; prowadzenie kronik lokalnych¹⁰. Najważniejszym zadaniem kierownika archiwum powiatowego było według Młodkowskiego upowszechnienie wiedzy o archiwach i uświadomienie, w szczególności młodego pokolenia społeczeństwa, jak ważna dla przyszłości naszego kraju jest historia zapisana na kartach zgromadzonych materiałów archiwalnych¹¹.

Referat Tadeusza Młodkowskiego przesłany do powiatowych archiwów państwowych i oddziałów terenowych wojewódzkich archiwów państwowych i stanowił podstawę do dyskusji kierowników tychże placówek na konferencjach organizowanych w wojewódzkich archiwach państwowych¹². Jej pokłosiem były uwagi archiwistów dotyczące postulatów T. Młodkowskiego przesyłane do NDAP. Część pracowników archiwów ze sceptycyzmem podeszła do pomysłu prac kulturalno-oświatowych. Podkreślano przede wszystkim brak czasu na podejmowanie tego typu działań, ale też brak umiejętności archiwistów w tym zakresie. Wielu archiwistów prace kulturalno-oświatowe postrzegało jako odrywanie ich od podstawowych i zasadniczych prac archiwalnych, czyli opracowania zasobu. Twierdzono także, że archiwa nie powinny wyręczać domów kultury, wydziałów kultury i oświaty oraz bibliotek w działalności kulturalno-oświatowej. Krytyczne nastawienie ze strony archiwistów spowodowało zmiany w wytycznych NDAP wprowadzonych w 1954 r.¹³

Analizując sprawozdania z działalności archiwów państwowych za lata 1954–1957 można przyjąć, że pomimo starań NDAP prace kulturalno-oświatowe w tym okresie nie przybrały powszechnego charakteru¹⁴.

Sceptycyzm archiwistów, którzy przekładał się w wielu przypadkach na niewielką lub najwyżej umiarkowaną aktywność w omawianej materii prowokował Naczelną

⁹ T. Młodkowski, *Z doświadczeń ...*, s. 76.

¹⁰ Tamże, s. 81–85.

¹¹ Tamże, s. 86.

¹² H. Mazur, *Działalność edukacyjna archiwów państwowych w zakresie współpracy ze szkołami* (praca doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UMK W. Chorążyczewskiego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu), Toruń 2019, s. 133–137.

¹³ Tamże, s. 137.

¹⁴ Tamże, s. 137–141.

Dyrekcję Archiwów Państwowych do podjęcia określonych działań. Ta celem zachęcenia pracowników powiatowej służby archiwalnej do udziału w pracach kulturalno-oświatowych zorganizowała w 1955 r. konkurs na najlepszą pogadankę „Rola i znaczenie archiwów w ogóle, a PAP w szczególności”, w którym udział wzięło 26 kierowników archiwów terenowych. Nagrodzono trzy pierwsze miejsca, I miejsce zajęła Stanisława Warcholikowa z PAP w Bochni, II miejsce zajęł Stanisław Rossowski z PAP w Wałbrzychu, natomiast III miejsce Tadeusz Młodkowski z PAP w Mrągowie¹⁵.

Natomiast w grudniu 1955 r., odbył się kurs dla kierowników archiwów powiatowych, w którego programie przewidziano problematykę prac kulturalno-oświatowych. Na ten cel przeznaczono 3 godziny wykładów i 3 godziny seminariów. Głównym celem tej kursokonferencji było podniesienie kwalifikacji archiwistów powiatowych¹⁶.

Podczas konferencji ukazał się pierwszy numer pisma „Archiwum w Regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych”¹⁷, która jest przedmiotem edycji źródłowej. W zamyśle redakcji gazetka miała stać się „stałym organem koleżeńkiego zrzeszenia pracowników terenowych państwowej służby archiwalnej w Polsce Ludowej”¹⁸. Pierwszy numer pisma został wydany 16 grudnia 1955 r. w 120 egzemplarzach, drugi ukazał się 15 czerwca 1956 r. w liczbie 100 egzemplarzy. Przygotowywany był także trzeci numer gazetki, którego wydanie zaplanowano na wrzesień 1956 r., finalnie nie został on opublikowany. Komitet redakcyjny tworzyli: Bogdan Frankiewicz z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego (dalej: WAP) w Szczecinie, Donata Godlewska z Powiatowego Archiwum Państwowego (dalej: PAP) w Łomży, Jacek Jedliński z PAP w Jędrzejowie, Tadeusz Kaliski z PAP w Inowrocławiu oraz Ryszard Wiśniewski z PAP w Białogardzie.

Gazetka miała w zamyśle twórców stanowić pewnego rodzaju forum dyskusyjne, na łamach którego kierownicy archiwów powiatowych mogliby wymieniać się uwagami na temat postępów poczynionych w zakresie zadań podległych im placówek. Gazetka miała nie tylko integrować kierowników powiatowych archiwów państwowych, ale także inspirować i zachęcać do podejmowania działań zmierzających w kierunku zmiany poglądu ogółu społeczeństwa na archiwa, archiwalia oraz samych archiwistów. Nie ulega wątpliwości, że koniecznością było także przekonanie początkowo sceptycznie nastawionych pracowników archiwów do podjęcia realizacji prac kulturalno-oświatowych. Pomijając tematykę upowszechniania i popularyzacji archiwów na łamach gazetki pojawiły się także problemy związane z pozostałymi obowiązkami służby archiwalnej. Poruszono sprawę składnic akt, których działalność pozostawiała wiele do życzenia, m.in. ze względu na nieodpowiednie warunki lokalowe, brak odpowiednich narzędzi do pracy, a także niewystarczająco wykwalifikowany personel. W zabawny

¹⁵ Jury w składzie Henryk Altman, Maria Bielińska, Zbigniew Wójcik, Czesław Skopowski i Tadeusz Grygier przyznało trzy nagrody: I miejsce – Stanisława Warcholikowa z PAP w Bochni, Stanisław Rossowski z PAP w Wałbrzychu i Tadeusz Młodkowski z PAP w Mrągowie oraz trzy wyróżnienia Hipolit Kozioł z PAP w Zamościu, Czesław Margas z PAP w Jelenie Górze i Jacek Jedliński z PAP w Jędrzejowie; Archiwum Państwowe w Płocku Archiwum Państwowe w Płocku 1919–2003, sygn. 1345, s. 6; Bielecki, *Organizacja i działalność*, 71; AZ AZ APWr, sygn. 1/272, s. 3.

¹⁶ E. Brańska, *Kurs archiwalny dla kierowników archiwów powiatowych*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 251–252.

¹⁷ Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Państwowe w Krakowie, sygn. 347, 55–71.

¹⁸ Tamże, s. 55.

sposób w formie wiersza został wystosowany postulat do władz archiwalnych odnośnie problemów, jakie zauważają pracownicy archiwów podczas wykonywania prac regionalnych. Zachęcano także do dzielenia się nieznanymi wcześniej materiałami archiwalnymi, aby następnie móc wykorzystać je do prac naukowych. Pojawiały się także artykuły informujące o istotnych wydarzeniach, np. sprawozdanie z sesji naukowej, utworzenie Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Katowicach. Obszerny artykuł poświęcono również współpracy archiwów ze szkołami, w którym starano się uświadomić jak istotny potencjał naukowy posiadają dokumenty wytwarzane w ramach pracy placówek oświatowych. Początkowo każdy kolejny numer periodyku pojawiać się miał raz na kwartał.

Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych” jest źródłem nieznanym w literaturze przedmiotu, dlatego niezwykle cennym pod względem naukowym. Obecnie dwa egzemplarze pierwszego i drugiego numeru periodyku znajdują się w Archiwum Zakładowym Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz Archiwum Narodowym w Krakowie, a także w bibliotekach Archiwum Państwowego w Katowicach, Archiwum Państwowego w Lesznie oraz Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Chełmie.

Edycja źródła została opracowana zgodnie z instrukcją wydawniczą Ireneusza Ihnatowicza dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku¹⁹. Dla oryginalnego wydźwięku przekazu publikowanego tekstu, modernizacji uległ szyk zdań oraz interpunkcja, uwspółcześnione zostały także nieliczne wyrazy. W niektórych miejscach zachowana została oryginalna pisownia wielką literą, jak również oryginalne podkreślenia czy rozstrzelenie czcionki. Przypisy rzeczowe zostały zastosowane w stosunku do autorów artykułów, osób prowadzących wykłady podczas kursu, postaci historycznych, nazw własnych oraz wydarzeń historycznych. Przypisy tekstowe zawierają wyrazy nieczytelne, błędy w zapisie imion lub nazwisk, wyrazy podkreślone, a także dopiski odręczne. Gazetka ma broszury o wymiarach 14,5 x 21 cm. Tekst został napisany i wydany maszynowo, tusz miejscami uległ wyblaknięciu, co utrudnia odczytanie niektórych wyrazów.

¹⁹ I. Ihnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, 1962, s. 99–124.

Edycja źródłowa

Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 347, s. 51–71.

[s. 51]

Rok I.

Warszawa 16 grudnia 1955 roku

nr 1.

ARCHIWUM W REGIONIE GAZETKA KURSOWA KIEROWNIKÓW POWIATOWYCH ARCHIWÓW

[s. 52] Komitet redakcyjny:

Bogdan Frankiewicz²⁰, Donata Godlewska²¹, Jacek Jedliński²², Tadeusz Kaliski²³, Ryszard Wiśniewski²⁴.

Adres redakcji:

PAP [Powiatowe Archiwum Państwowe] –
Jędrzejów

Powielono 120 egzemplarzy.

[s. 53] W i t a m y

Zjechaliśmy się do Warszawy z całej Polski na kurs szkoleniowy kierowników powiatowych archiwów państwowych, zorganizowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

Witamy serdecznie w naszym gronie przedstawicieli Wojewódzkich Komitetów PZPR [Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej] i opiekunów terenowych wszystkich WAP [Wojewódzkich Archiwów Państwowych].

²⁰ Bogdan Frankiewicz (1923–2003) – historyk, archiwista, pracownik WAP w Szczecinie (1952–1993), kierownik PAP w Stargardzie Szczecińskim (1952–1953); zob. K. Kozłowski, *Frankiewicz Bogdan*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich* (dalej: SBAP), T. 3, 1835–2015, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 80–81.

²¹ Donata Godlewska (1925–2017) – kierownik PAP w Łomży, a następnie Archiwum Państwowego w Białymstoku Oddział w Łomży, adiunkt naukowo-badawczy i pracownik naukowy; zob. M. Kietliński, M. Kuźmicka, *Pracownicy Archiwum Państwowego w Białymstoku w latach 1953–2018*, [w:] *Archiwum Państwowe w Białymstoku 1953–2018. Ludzie – historia – archiwalia*, red. M. Kietliński, Białystok 2018, s. 206–208.

²² Jacek Jedliński (1899–1965) – nauczyciel, archiwista, pracownik AP w Szczecinie (1954); organizator i kierownik PAP w Białogardzie, kierownik PAP w Jędrzejowie (1955); zob. A. Makowska, *Jedliński Jacek*, [w:] SBAP, T. 1, 1918–1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 89–90.

²³ Tadeusz Kaliski – kierownik PAP w Inowrocławiu w latach 1955–1970; zob. <https://www.bydgoszcz.ap.gov.pl/o-archiwum/historia/> [dostęp: 27.03.2021 r.].

²⁴ Ryszard Wiśniewski – kierownik PAP w Białogardzie; zob. *Ilustracje*, [w:] *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2000*, red. M. Frankel, Szczecin 2007, s. 183

Okres niepełnych [trzech] tygodni przeznaczonych na kurs jest bardzo [nieczytelne słowo] pomyślimy o czekających nas zadaniach. Ale dostatecznie długi, aby skonfrontować w atmosferze przyjaznej wymiany myśli – nasze doświadczenia i uzgodnić linię postępowania.

Kurs ma za zadanie pogłębić wiadomości teoretyczne i praktyczne pracowników terenowych państwowej służby archiwalnej i usystematyzować wiadomości z dziedziny przygotowania ideologicznego.

[s. 54] W bogatej problematyce kursu – obok zagadnień ściśle fachowych – omówione zostaną zagadnienia z dziedziny administracji na szczeblu powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem zasobu archiwalnego minionego dziesięciolecia oraz zagadnienie prac naukowych i kulturalno-oświatowych w regionie.

Na okładce pierwszego numeru naszej gazetki umieszczamy wizerunek Adama Mickiewicza, starając się w ten przynajmniej sposób oddać hołd Naszemu Wielkiemu Wieszczeni, któremu cześć oddaje cała Polska i cały świat.

Komitet Redakcyjny

[s. 55] Jacek Jedliński
PAP – Jędrzejów

Zadania naszego pisma

Chociaż gazetka nasza jest pismem okolicznościowym, „gazetką kursową”, wierzymy, że z czasem stanie się stałym organem koleżeńkiego zrzeszenia pracowników terenowych państwowej służby archiwalnej w Polsce Ludowej. Nawet dla archiwistów z dłuższym stażem problemy PRACY KULTURALNO-OŚWIATOWEJ w REGIONIE bywają trudne, tym bardziej dotyczy to nas, kierowników powiatowych archiwów państwowych. Jak zresztą już z samego programu kursu i pierwszych wykładów wynika, są to rzeczy n o w e i w a ż n e . I nie zmieścimy się z nimi na łamach wysoko pod względem naukowym i metodycznym postawionego „Archeionu”. Nie będzie to zbyt śmiałym dezyderatem, aby pismo nasze (pozostałoby przy nazwie: „Archiwum w regionie”) pojawiała się przynajmniej raz na kwartał.

Prosimy Koleżanki i Kolegów o współpracę.
OD NAS ZALEŻY, czy pismo wygra próbę życia.

[s. 56] August Ciulski²⁵
Kierownik składnicy akt
KW PZPR w Rzeszowie

²⁵ Augustyn Ciulik – kierownik składnicy akt Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Rzeszowie; zob. Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Rzeszowie, sygn. 14357, 13590, 15511.

²⁶ Błędny zapis imienia i nazwiska, poprawny zapis: Augustyn Ciulik.

O konieczności nawiązania współpracy

Odbywający się w grudniu 1955 r. w Warszawie kurs kierowników archiwów powiatowych ujawnił nam wielką liczbę rozmaitych dawnych materiałów dotyczących historii ruchu robotniczego, a dotąd niewykorzystanych. Dowodem tego był m.in. wykład kustosza mgr. Miki²⁷, połączony z pokazem fotokopii niektórych dokumentów przechowywanych w WAP w Poznaniu. Do ciekawszych wśród nich należą: karta ewidencyjna wybitnego działacza-rewolucjonisty tow. Kasprzaka²⁸ oraz list sławnego kompozytora okresu międzywojennego Nowowiejskiego²⁹ z Poznania, świadczący o fatalnych warunkach, w jakich znajdowała się inteligencja twórcza.

O podobnych materiałach i dokumentach mówili słuchacze kursu w dyskusji i rozmowach indywidualnych. Na łamach naszej gazetki zamieszczą oni wzmianki o posiadanych [s. 57] materiałach, obrazujących ciężką walkę o wyzwolenie ludu pracującego.

W podsumowaniu dyskusji prelegent podkreślił również ważność tych dokumentów, które będą doskonałym materiałem do prac naukowych kierowników PAP, względnie zostaną przez nich popularyzowane w ramach akcji kulturalno-oświatowej.

Pracownicy niektórych WAP (w szczególności kieleckiego, poznańskiego i szczyrcińskiego) wykorzystują już te materiały w artykułach okolicznościowych i wspomnieniach historycznych na łamach czasopism regionalnych i dodatków tygodniowych do organów Komitetów Wojewódzkich PZPR.

Wzywam Kolegów i Koleżanki, aby nawiązali z nami bardziej żywy kontakt, a udostępnione w miarę możliwości materiały archiwalne staną się cennymi przyczynkami historycznymi.

Zacieśniona w ten sposób współpraca między kierownikami archiwów powiatowych i Komitetami Wojewódzkimi przyczyni się niewątpliwie do dalszego pogłębiania znajomości dziejów walki ludu polskiego z rządami burżuazji [s. 58] o pracę, postęp i sprawiedliwość społeczną.

Donata Godlewska
PAP – Łomża

²⁷ Marian Józef Mika (1907–1974) – archiwista, historyk, kierownik Archiwum Miejskiego w Poznaniu (1950–1951), archiwista i kierownik oddziału akt miejskich WAP w Poznaniu (1951); zob. S. Nawrocki, *Mika Marian Józef*, [w:] *SBAP, T. 1*, s. 146–147.

²⁸ Marcin Kasprzak (1860–1905) – działacz socjalistyczny, członek II Proletariatu oraz SDKPiL, współredaktor „Gazety Ludowej”, założyciel tajnej drukarni SDKPiL, po jej zbrojnej obronie został aresztowany przez władze rosyjskie, następnie skazany na karę śmierci; zob. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kasprzak-Marcin;3920935.html> [dostęp: 03.01.2023].

²⁹ Feliks Nowowiejski (1877–1946) – polski kompozytor, wirtuoz, dyrygent, organista, organizator koncertów symfonicznych i chóralnych, pedagog; zob. <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/Nowowiejski%20Feliks.html> [dostęp: 13.03.2021].

Propagujemy archiwa powiatowe

W moich krótkich uwagach chciałabym poruszyć i podkreślić ważność i celowość propagowania archiwów na zewnątrz ze względu na to, że archiwa powiatowe powstały dopiero w Polsce Ludowej i niektóre z nich istnieją bardzo krótko, zaledwie kilka lat, a niektóre z nich kilka miesięcy. Ogólnie w naszym społeczeństwie panuje pogląd, że ARCHIWALIA to zbiór starych, pożółkłych, zniszczonych przez czas i niepotrzebnych nikomu „szpargałów”, również ARCHIWA – to zapajęczony, stary magazyn niepotrzebnych rupieci, a ARCHIWISCI – to ludzie stojący jakby poza nawiasem życia. Nawet osoby wykształcone i na odpowiednim poziomie nie mają zrozumienia dla archiwów i dla żmudnej pracy archiwistów. [s. 59] Często możemy spotkać się z takimi pytaniami: co to jest właściwie „to Wasze” archiwum i co wy tam robicie?

I na tym właśnie polu Koledzy – Kierownicy PAP – mają dużo do zrobienia. Cała nasza działalność powinna być odpowiedzią na takie pytania, powinna skupić się wokół tego, aby obalić mylny pogląd odnoszący się do roli archiwów. Musimy uczynić wszystko, aby przedstawić archiwa i służbę archiwalną we właściwym świetle. W praktyce do tego właśnie zmierzają nasze pogadanki, wystawy i w ogóle wszelkie prace naukowe i kulturalno-oświatowe. Przez wyjście na zewnątrz i wykazanie właściwej roli archiwów, włączymy się w ogólny nurt życia, pokazując, że placówka nasza żyje i działa, że archiwiści pracują dla historii, kultury oraz dla przyszłych pokoleń. Jeśli chodzi o praktyczne wnioski, to przekonałam się, że propaganda archiwum jest po prostu konieczna, szczególnie w tych wypadkach, kiedy archiwum dopiero organizuje się w terenie. Podnosi to i podkreśla autorytet urzędu oraz wpływa na wyniki w samej pracy.

[s. 60] Władysław Trębiński³⁰

PAP – Gdynia

W sprawie etatów dla pracowników składnic

Sprawa składnic³² jest zagadnieniem wciąż otwartym. Przepisy instrukcji o prowadzeniu składnic urzędów i instytucji przewidują wprawdzie, że każdy urząd powinien posiadać składnicę akt i kierownika składnicy – nie ustalają natomiast warunków koniecznych dla zorganizowania składnic, jak również zasad opieki nad tymi składnicami. Niestety przepisy o składnicach akt nie są należycie przestrzegane, zarówno przez urzędy jak i przedsiębiorstwa.

³⁰ Władysław Trębiński (1897–1995) – archiwista, bibliotekarz, kierownik PAP w Gdyni (1951); zob. A. Regliński, *Trębiński Władysław*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, T. 3, 1835–2015, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 242.

³¹ Błędny zapis nazwiska, poprawny zapis: Władysław Trębiński.

³² Składnica akt – dawniej mianem składnicy akt określano dzisiejsze archiwa zakładowe, były to komórki organizacyjne w urzędach, przedsiębiorstwach lub organizacjach społecznych, zajmujące się przejmowaniem, czasowym przechowywaniem, ewidencjonowaniem, udostępnianiem oraz brakovaniem dokumentacji zbędnej w bieżącej działalności instytucji, a także przekazywaniem materiałów archiwalnych do właściwego archiwum państwowego; zob. *Polski Słownik Archiwalny*, red. W. Maciejewska, Warszawa 1974, s. 21; R. Degen, *Archiwa bieżące. Pojęcie i systematyzacja*, [w:] *Archiwa bieżące: zagadnienia teoretyczne i praktyczne rozwiązania*, red. M. Jabłońska, Toruń 2015, s. 11–31.

Sprawa prowadzenia składnic jest [bodaj] jedną z najbardziej istotnych. Składnice – to źródła materiału archiwalnego dla przyszłej pracy archiwistów. I nie jest sprawą obojętną, w jakim stanie i w jakich warunkach ten materiał jest przechowywany.

A opieka nad aktami i ich przechowywanie w urzędach i przedsiębiorstwach pozostawia [s. 61] wiele do życzenia. Zazwyczaj sprawa lokalu składnicowego jest na ostatnim planie. Jeżeli jest pracownik sprawujący nadzór nad aktami, a jest przypadkiem pracownikiem etatowym – to nakłada się na niego obowiązki dodatkowe utrudniające mu pracę składnicową, a przy najbliższej kompresji – etat ten skreśla się. Najczęściej jednak opiekę nad składnicą akt powierza się pracownikowi, który pracę tę spełnia dorywczo – co przecież nie wpływa dodatnio na sprawę przechowywania akt. Płynność kadr, niskie uposażenie, złe warunki pracy (najczęściej w piwnicach, suterenach), ujemnie wpływają na pracę w składnicach.

Bardzo często pracownicy już wyszkoleni, mający doświadczenie nabyte w pracy składnicowej – odchodzą. Składnica zostaje dłuższy czas bez należytej opieki i zaczyna się bezład, a w wypadku wyznaczenia nowego pracownika, rozpocząć należy szkolenie od początku.

Taki stan w wysokim stopniu utrudnia akcję w kierunku podniesienia pracy składnicowej i właściwego przechowywania dokumentacji aktowej. Typowym przykładem są tu prezydia rad [s. 62] narodowych i większe przedsiębiorstwa państwowe. Przykładowo można by to przedstawić w ten sposób:

1. Urzędy, przedsiębiorstwa i instytucje, posiadające akta składnicowe w ilości do 5 mb mogą je przechowywać – w braku odpowiedniego pomieszczenia w kancelarii. Pracownik kancelarii, mający te akta w swej pieczy powinien otrzymywać dodatek funkcyjny za dodatkową pracę.
2. Urzędy, przedsiębiorstwa i instytucje wytwarzające rocznie powyżej 5 mb akt ostatecznie załatwionych, powinny posiadać składnicę akt w osobnym pomieszczeniu i pracownika składnicy na ½ etatu z dodatkiem funkcyjnym.
3. Urzędy, przedsiębiorstwa i instytucje wytwarzające ponad 50 mb akt rocznie i posiadające ponad 200 mb akt ostatecznie załatwionych (składnicowych) winny mieć składnicę akt w specjalnym na ten cel pomieszczeniu i pracownika składnicy na pełnym etacie z odpowiednim dodatkiem funkcyjnym. Pełny etat pracownika składnicy nie powinien być niższy [s. 63] niż VIII st. sł. i dodatek funkcyjny.

Rzucona tu myśl uregulowania sprawy etatów dla kierowników składnic akt jest rzeczą do dyskusji. Załatwienie jej jest naprawdę bardzo pilne.

Bogdan Frankiewicz
WAP – Szczecin

List gończy za K. Marksem

W trakcie prac archiwalnych nad zespołem akt miejskich, znalazłem drobną korespondencję władz pruskich z lat 1846–48, dotyczącą sytuacji politycznej na Pomorzu Szczecińskim w okresie Wiosny Ludów. Wśród niej wyróżnić należy dość ciekawe 4 li-

sty, dotyczące wyłącznie poszukiwań za „działającym politycznie” Karolem Marksem. Do jednego z listów gończych dołączony jest szczegółowy rysopis i dane personalne młodego wówczas jeszcze Marksa.

Materiał ten został opublikowany jako ciekawostka archiwalna w miejscowej prasie szczecińskiej w listopadzie 1955 r.

[s. 64] Tadeusz Kaliski

PAP – Inowrocław

List Mickiewicza w nagrodę za pracę oświatową

W ramach pracy kulturalno-oświatowej przeglądam również dawną prasę lokalną. W „Dzienniku Kujawskim”³³ z 1893 r. wyczytałem m. in. notatkę:

W Inowrocławiu przebywał nauczyciel – oświatowiec Daniel Rakowicz³⁴, autor „Elementarza”, którego tysiące egzemplarzy rozeszło się wśród ludu b. zaboru pruskiego.

Z okazji setnego wydania „Elementarza” autor przesłał jubileuszowe wydawnictwo J.I. Kraszewskiemu³⁵ do Dreżna.

Pisarz w uznaniu zasług za pracę oświatową, przesłał Rakowiczowi oryginalny list Mickiewicza.

Rakowicz uradowany był słowami uznania Kraszewskiego, a list Mickiewicza przechowywał z pietyzmem i wystawił go na jednej z wystaw, zorganizowanej w Inowrocławiu ku czci naszego Wieszcza.

[s. 65] Wzmianka powyższa przyczyniła się do tego, że zebrałem materiał biograficzny i ikonograficzny o Rakowiczu – działaczu oświatowym na Ziemi Wielkopolskiej i Pomorzu.

Wykłady i wykładowcy:

I. Część ideologiczna

1. Historia ruchu robotniczego w Polsce tow.[³⁶] Piotrowski³⁷

³³ „Dziennik Kujawski” – pismo prowincjonalne, wydawane w Bydgoszczy w latach 1893–1939, propagujące poglądy Narodowej Demokracji; zob. A. Lewandowski, *Prowincjonalne pisma ogólnoinformacyjne w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи : наук.-практ. журн., red. С. І. Кравченко, Ukraina 2016, s. 174–181.

³⁴ Daniel Aleksander Rakowicz (1817–1876) – pedagog, publicysta, autor elementarza „Nauka czytania i pisania”, wydanego w Poznaniu w roku 1850; zob. <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/daniel-aleksander-rakowicz> [dostęp 27.03.2021 r.].

³⁵ Józef Ignacy Kraszewski (1812–1887) – pisarz, publicysta, malarz, muzyk; autor ponad 600 książek; zob. <https://www.biogramy.pl/a/biografia/jozef-ignacy-kraszewski-1812-1887-pisarz-historyk-wiesz>[dostęp: 27.03.2022].

³⁶ Nazwisko nieczytelne.

³⁷ Pomimo przeprowadzonych poszukiwań nie udało się ustalić informacji biograficznych na temat Piotrowskiego.

2. Zasady Konstytucji Polskiej z roku 1921 i r. 1935 tow. Piotrkowski³⁸
.....
3. Konstytucja PRL tow. Piotrowski
4. Rola Polski Ludowej w obecnym układzie sił międzynarodowych tow.[³⁹]

II. Część zawodowa

1.	Zadania archiwisty powiatowego w świetle organizacji państwowej służby archiwalnej	dyr. M. Bielińska ⁴⁰ (NDAP)
2.	Odbicie administracji na szczeblu powiatowym z lat 1918–1944 w zachowanych zespołach archiwalnych	mgr W. Kostuś ⁴¹ (WAP Stalinogród)
3.	[s. 66] Administracja na szczeblu powiatowym z okresu 10-lecia PRL oraz jej odbicie w zachowanych zespołach archiwalnych	mgr Ir. Ihnatowicz ⁴² (WAP – Łódź)
4.	Narastający zasób archiwalny	K. Weyman ⁴³ (NDAP), mgr H. Opoczyńska ⁴⁴ (AAN), mgr L. Gołębiowska ⁴⁵ (AAN)
5.	Pozaarchiwalne brakowanie akt	dr J. Jaros ⁴⁶ (WAP Stalino- gród)

³⁸ Pomimo przeprowadzonych poszukiwań nie udało się ustalić informacji biograficznych na temat Piotrkowskiego.

³⁹ Brak nazwiska.

⁴⁰ Maria Elżbieta Bielińska (1918–2020) – doktor historii, mediewistka, archiwistka, zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, pracownik naukowy w Instytucie Historii PAN; zob. E. Wasilewska, *Maria Bielińska (30 czerwca 1918 – 8 grudnia 2018)*, „Archeion”, t. CXXII, 2021, s. 467–471.

⁴¹ Wojciech Kostuś – pracownik Powiatowego Archiwum Państwowego w Katowicach w latach 1952–1959; zob. *Wykaz byłych pracowników*, [w:] *Archiwum w Regionie. Region w archiwum. 80 lat Archiwum Państwowego w Katowicach 1932–2012*, red. B. Kalinowska-Wójcik, Katowice 2012, s. 207.

⁴² Ireneusz Ihnatowicz (1928–2001) – historyk, archiwista, pracownik Archiwum Miejskiego w Łodzi, WAP w Łodzi i NDAP, profesor Uniwersytetu Warszawskiego (1974); zob. Biernat, „Ihnatowicz Ireneusz”, 67–69.

⁴³ Karol Weyman – pracownik Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych; zob. K. Radczuk, *Karol Weyman (8 IV 1893 – 1 VII 1982)*, „Archeion”, t. 79, 1985, s. 380–382.

⁴⁴ Halina Chróścicka-Opoczyńska – pracownik Archiwum Akt Nowych (1951–1977) roku; zob. E. Kołodziej, *Zarys dziejów Archiwum Akt Nowych w latach 1919–2008*, Warszawa 2008, s.

⁴⁵ Leokadia Gołębiowska – pracownik Archiwum Akt Nowych w latach 1952–1972, pełniła obowiązki dyrektora archiwum w latach 1968–1969; zob. tamże, s. 198.

⁴⁶ Jerzy Edward Jaros (1925–1992) – pedagog, historyk, archiwista, pracownik Archiwum Państwowego w Katowicach, twórca specjalizacji archiwalnej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (1978–1979), a następnie kierownik Zakładu Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego; zob. Greiner P., Nita M., *Jaros Jerzy Edward*, [w:] *SBAP, T. 2, T. 2, 1906–2001*, red. B. Woszczyński, Warszawa 2002, s. 72–74.

6.	Ewidencja państwowego zasobu archiwalnego	dr J. Jankowska ⁴⁷ (NDAP)
7.	Sygnowanie akt	dr J. Jankowska (NDAP)
8.	Samodzielne prace naukowe	mgr M. Mika (WAP – Poznań)
9.	Prace kulturalno-oświatowe	mgr M. Mika (WAP – Poznań)
10.	Konserwacja akt	M. Husarska ^{48,49}

[s. 67] Lista Uczestników Kursu

Kierownik Kursu – kustosz Marian Mika

WAP Białystok: Budnik Irena (Suwałki), Godlewska Donata (Łomża), Sklarzewska Izabela (Elk), Sztachelska Alina (Białystok).

WAP Bydgoszcz: Kaliski Tadeusz (Inowrocław), Kwiatkowska Barbara (Bydgoszcz), Lipska Lidia (Chojnice), Żmijewski Henryk (Włocławek).

WAP Gdańsk: Gumprecht Elżysz (Malbork), Piechocka Halina (Tczew), Trembiński Władysław (Gdynia), Wiecka Janina (Elbląg).

WAP Kielce: Czerwińska Henryka (Pińczów), Jedliński Jacek (Jędrzejów), Makowska Alicja (Kielce), [Ś]liwińska Maria (Końskie).

WAP Kraków: Dobrowolska Zofia (Chrzanów), Golachowski Kazimierz (Nowy Sącz), Mika Stanisława⁵⁰ (Tarnów), Szybalski Bolesław (Kraków).

WAP Lublin: Cizsak Eugeniusz (Łuków) Kunicki Jan (Chełm), Stelmaszczyk Jan (Kraśnik) Zyśko Wojciech (Lublin).

WAP Łódź: Adamus Czesław (Łęczycza), Bandurka Mieczysław (Łódź), Kolasińska Halina (Piotrków), Kozłowski Jan (Pabianice), [nieczytelne nazwisko] Włodzimierz (Tomaszów Mazowiecki).

WAP Olsztyn: Lampart Małgorzata (Olsztyn), Leyding Gustaw (Szczytno), Żołądkowski [August] (Morąg).

WAP Opole: Burzańska-Białkin Helena (Kluczbork), Jurkiewicz Irena (Brzeg), Pawlin[...⁵¹] Michał (Nysa).

[s. 68] WAP Poznań: Bielecki Kazimierz (Gniezno), Bobińska Justyna (Konin), Michałek Władysław (Kalisz), Nawrocki Waclaw (Leszno), Ziółkowska Zofia (Piła).

WAP Rzeszów: Ciba Ryszard (Tarnobrzeg), Dubowska Emilia (Sanok), Kaput Wanda (Przemyśl).

⁴⁷ Jadwiga Zofia Jankowska (1912–1967) – historyczka, archiwistka w Archiwum Aktów Dawnych, a następnie w Archiwum Akt Nowych i w Archiwum Głównym Akt Dawnych, pracownica Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych; zob. W. Maciejewska, *Jankowska Jadwiga Zofia*, [w:] SBAP, T. 1, s. 88–89.

⁴⁸ Maryna Husarska (1914–2004) – chemiczka, konserwatorka materiałów archiwalnych i bibliotecznych; organizatorka i pierwsza kierowniczka pracowni chemiczno-mikrobiologicznej AGAD (1949, od 1959 CLKA); zob. A. Czajka, *Husarska Maryna*, [w:] SBAP, T. 3, s. 97–98.

⁴⁹ Dopisek odręczny sporządzony ołówkiem.

⁵⁰ Litera „a” dopisana odręcznie ołówkiem.

⁵¹ Nazwisko nieczytelne.

WAP Stalinogród: Haparta Brygida (Bytom), Pampuch Irena (Tarnowskie Góry), Rączka Zofia (Będzin), Szałajkowa Julia (Gliwice), Szukałowski Józef (Zawiercie), Włodarska Teresa (Pszczyna).

WAP Szczecin: Frankiewicz Bogdan (Szczecin), Gręźlikowski Zygmunt (Słupsk), Krysiński Eugeniusz (Szczecinek), Rok Maria (Stargard).

WAP Warszawa: Bągoszewski Józef (Siedlce), Dobrzańska Joanna (Otwock), Markowska Irena (Mława), Mysłowski Karol (Modlin), Rejman Aleksander (Żyrardów), Stoch Jerzy (Warszawa), Wańkiewicz Jan (Płock).

WAP Wrocław: Burhardt Jerzy (Legnica), Janas Irena (Kłodzko), Margas Czesław (Jelenia Góra).

WAP Zielona Góra: Bławat Jadwiga (Gorzów), Brychcy Marcelli (Międzyrzecz), Milczarek Longin (Szprotawa).

Kierownicy składnic akt PZPR⁵²

Sygnały z terenu

ABCD

CZYLI CZEGO ARCHIWISTA CHCE

ACH, wołają kierownicy PAP z całej Polski o pomoc w wyposażeniu tzw. podręcznej biblioteczki. W szczególności odczuwamy brak słownika archiwalnego, słowników języków obcych, słownika języka polskiego i słownika wyrazów obcych, encyklopedii i bibliografii oraz publikacji regionalnych i czasopism kulturalnych.

BUTY i płaszcze radzi by PAP-owcy mieć na podróże służbowe i wypadki terenowe. W razie przeciwnym grozi powrót do miejsca urzędowania w stanie wysoce nieprzyjemnym.

[s. 70] CZAS jesienno-zimowy nie sprzyja podróżowaniu, ale na lato bardzo by się przydały rowery, które walnie przyczynią się do wykonania planu wizytacji Prezydów Gromadzkich Rad Narodowych.

DOBRCZE mieć przy tym teczkę skórzaną, solidną, a przy tym służbową, w której pomieścilibyśmy stos instrukcji i konspekty pogadanek.

EJŻE - mleczka zachciewa się niektórym pracownikom, jako dodatku nadzwyczajnego przy wstępny brakowaniu stosów akt gminnych, powyciąganych na światło dzienne z rozmaitych zakurzonych strychów i zakamarków.

FINAŁ niektórych wypraw po akta na najwyższy regał bywa czasami bolesny. Podobnie (choć to jest zakazane) wyskakiwanie z wysokiego autokamionu. Zdarzają się wypadki uwędzania w autobusach, określonych eufemicznym mianem autobusu. Czy nie byłoby wskazane ubezpieczenie śmielszych i bardziej przedsiębiorczych pracowników.

⁵² W źródle znajduje się ponadto wykaz kierowników składnic akt, którzy brali udział w kursokonferencji. Z uwagi na słabą czytelność imion i nazwisk tych osób autorzy zdecydowali się opuścić ten fragment.

GODNA pochwały jest punktualność przy podróżowaniu. Problem ten, jak wiadomo ciągle aktualny, ułatwiają tak zwane rozkłady jazdy: kolejowy i autobusowy, o które niniejszym prosimy.

[s. 71] Dalszy ciąg ALFABETU w następnym numerze.
Wolna Trybuna

PAP czy RAP?

Skrót, używany na określenie naszych placówek regionalnych, wywołuje pewne „terenowe” nieporozumienia. Przede wszystkim dlatego, że jest dawniej przyjętym skrótem dla Polskiej Agencji Prasowej. Z drugiej strony określenie „Powiatowe” bywa powodem nieuzasadnionych roszczeń o porządkowanie TAKŻE składnic akt Prezydium PRN. Ponieważ zasięgiem (na długie lata jeszcze realnym) obejmuje 2-4 powiatów, czy nie należałoby wprowadzić określenia: REJONOWE ARCHIWA PAŃSTWOWE.

Otwieramy dyskusję: PAP czy RAP?

Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 347, s. 23-48.

[s. 23] Rok I. Warszawa 15 czerwca 1956 roku. Nr 1 (2).

ARCHIWUM w REGIONIE GAZETKA KIEROWNIKÓW POWIATOWYCH ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

1. Zadania „Archiwum w Regionie” w najbliższym pięcioleciu.
2. Szkoły a archiwa państwowe.
3. Wieści z terenu.
4. Nasze związki z tzw. regionem.
5. Jedno „dlaczego” i dwa „Post scripta”.
6. Spis treści Nr-u 1 naszej gazetki.
7. Komunikat Zespołu Redakcyjnego.

[s. 25] Zadania „Archiwum w Regionie” w najbliższym pięcioleciu

Dzięki życzliwemu ustosunkowaniu się Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, gazetka nasza – zapoczątkowana jako kursowa – rozpoczyna numerem niniejszym nowy okres swego istnienia i działalności.

Kierownicy powiatowych placówek archiwalnych mają więc swoją stałą trybunę, która ukazywać się będzie z końcem każdego kwartału. W żywej mamy pamięci gorące i niekończące się dyskusje na kursie grudniowym minionego roku w Ośrodku Szkolenio-

wym Urzędu Rady Ministrów w Warszawie. Gazetka ta da nam możliwość kontynuowania na jej łamach zagadnień, które żywo obchodzą każdego kierownika PAP i które dlatego właśnie powinny się znaleźć w naszym piśmie.

Oto kilka z nich:

Nie jest sprawą przypadku, że na licznych naradach odbywających się w przeróżnych zakładach pracy, a poświęconych omówieniu Planu Pięcioletniego, dyskusja nie ograniczała [s. 26] się do zagadnień gospodarczych, ale toczyła się dokoła spraw upowszechnienia kultury. A w tej dziedzinie – my pracownicy terenowi – mamy rolę bynajmniej nie ostatnią.

Gdybyśmy nawet przyjęli, że wszelkie nasze wątpliwości i trudności natury metodycznej znajdują rozwiązanie dzięki odprawom, instrukcjom i „Archeionowi”, to jest jeszcze szereg problemów – w szczególności kulturalno-oświatowych – gdzie wymiana doświadczeń i spostrzeżeń może nam bardzo pracę ułatwić. „Być przyjacielem, doradcą, pomocnikiem” – oto piękne zadania „Archiwum w Regionie”.

Obok zadania zasadniczego – opieki nad narastającym zasobem archiwalnym – ważny jest problem popularyzacji celów i zadań nowoczesnego archiwum. Oczywiście – rozmaitości ta sprawa będzie wyglądała w rozmaitych środowiskach. Musimy dostosować się do rozmaitych wymagań i poziomu, wreszcie zainteresowań audytorium. Załączony w formie wkładki konspekt pogadanki pt. „SZKOŁA A ARCHIWA PAŃSTWOWE” może posłużyć jako materiał do prelekcji wówczas, kiedy odwiedzać będziemy szkoły w okresie egzaminów końcowych.

[s. 27] Przydałyby się podobne pogadanki, biorące za punkt wyjścia środowisko (audytorium) wiejskie lub robotnicze.

Na zjeździe warszawskim wiele mówiono na temat trudności i różnorodności w prowadzeniu KRONIKI REGIONU. Otwieramy dyskusję i na ten temat. Zadanie to jest bardzo odpowiedzialne. „Scripta manent”, a trudno uwierzyć, aby prowadzący kronikę KIEROWNIK PAP również dobrze orientował się w zagadnieniach i rolnych, i produkcyjnych, i gospodarczych, i oświatowych, i zdrowotnych, i leśnych. Taką wielostronność uważamy za bardzo ryzykowną i oczekujemy uzupełnienia instrukcji o pracach kulturalno-oświatowe zezwoleniem, abyśmy kronikę mogli dopełniać (ilustrować i dokumentować) wycinkami z czasopism regionalnych, gdzie poszczególne tematy opracowują fachowcy specjalnie do tych zagadnień przygotowani.

Jeżeli w dalszej przyszłości KAŻDY POWIAT będzie miał swoje archiwum, to założymy tyle kronik, ile w naszym zasięgu jest powiatów – z tym, że każdą poprzedzimy historią X-lecia 1945–55.

Tych kilka problemów wymieniamy przykładowo. Przedyskutowane na łamach NASZEJ GAZETKI [s. 28] będą niewątpliwie – jeżeli nie wkładem, to w każdym razie przyczynkiem do dalszego usprawnienia naszej pracy terenowej.

W artykule wstępnym w numerze pierwszym o „Zadaniach naszego pisma” powiedzieliśmy, że OD NAS ZALEŻY, czy gazetka wytrzyma próbę życia. Nie wątpimy więc, że w numerach najbliższych znajdą się wypowiedzi PRACOWNIKÓW TERENOWYCH wszystkich Kolegów, Kierowników Pow. Arch. Państwowych. Czekamy.

KOMITET REDAKCYJNY
„ARCHIWUM W REGIONIE”

[s. 29] Dr Jacek Jedliński
PAP – Jędrzejów

Szkoły i archiwa państwowe

W pojęciu niejednego pracownika szkolnictwa zawodowego, a na pewno wśród większości młodzieży, ARCHIWA i ARCHIWISCI – to niemal synonimy instytucji i naukowców, oderwanych od życia, obcych wszelkim sprawom bieżącym, odwróconych od wszelkich zagadnień współczesności. Może tak dawniej istotnie bywało ...

W każdym razie zupełnie inaczej wyglądają te sprawy w archiwistyce nowoczesnej!

Zreorganizowana w Polsce Ludowej, podległa Prezesowi Rady Ministrów, NACZELA DYREKCJA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH, przez wzrastającą z roku na rok sieć placówek wojewódzkich (Wojewódzkie Archiwum Państwowe), terenowych (Oddział Terenowy) i powiatowych (Powiatowe Archiwum Państwowe), dociera nie tylko do wszystkich urzędów na terenie całego kraju, ale także do wszystkich przedsiębiorstw i stowarzyszeń – i co dla nas jest szczególnie interesujące – do SZKÓŁ. Zasadniczo wszystkie [s. 30] materiały archiwalne, które posiadają znaczenie POLITYCZNE, SPOŁECZNE, GOSPODARCZE i NAUKOWE, stanowią tzw. „państwowy zasób archiwalny”⁵³.

Należą tu wszelkiego rodzaju dokumenty, księgi i akta, mapy i plany, fotografie i fotokopie, filmy i płyty, rejestry i rachunki, szkice i studia.

Rzeczą przepisów szczególnych, unormowanych w naszym planie przez CUSZ [Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego], jest zróżnicowanie, które z nich mają wartość t r a ł ą (zw. kategoria „A”), a które p r z e j ś c i o w ą (tzw. kategoria „B” z określeniem uzupełniającym – c z a s o k r e s u przechowania).

W każdym razie zasadą jest (niestety nie wszędzie jeszcze dość rygorystycznie przestrzegana), że – p o z a m a k u l a t u r ą (tzw. k o s z o w ą – NIE WOLNO NICZEGO z KANCELARII SZKOLNEJ ODDAWAĆ do ZBIORNICZY ODPADKÓW przed uzyskaniem (na podstawie przedstawionego spisu) p i s e m n e g o z e z w o l e n i a z właściwego terytorialnie Wojewódzkiego Archiwum Państwowego.

Nie dotyczy to, oczywiście, jeśli chodzi w szczególności o szkoły, warsztaty, internaty, organizacje młodzieżowe i zakłady naukowe, [s. 31] niepotrzebnych zeszytów, pomocniczych notatek, zniszczonych lub wycofanych podręczników, nieaktualnych skryptów, przeczytanych, a niekompletowanych czasopism. PRZED KIEROWNICTWAMI SZKÓŁ i NAUCZYCIELSTWEM (w szczególności wychowawcami i wykładowcami historii) staje ciekawe (co prawda jeszcze jedno, ale nie nudne i nie trudne chyba) zadanie zaznajomienia młodzieży i rodziców z zadaniami nowoczesnej archiwistyki, koniecznością zabezpieczania i ewentualnego zawiadamiania (przez Prezydium najbliższej Rady Narodowej, jeśli nie wprost przez rejonową placówkę archiwalną) o archiwaliach rozproszonych lub niszczących.

⁵³ Państwowy zasób archiwalny – „całokształt materiałów archiwalnych kwalifikujących się do trwałego przechowywania w archiwach, a znajdujących się we władaniu państwa lub pod jego ochroną prawną, niezależnie od miejsca przechowywania”; zob. *Polski Słownik Archiwalny ...*, s. 60.

Ostatnia wojna wyrządziła nam niepowetowane szkody i w tej dziedzinie. Dodajemy – niezrozumienie rzeczy i niszczenie ksiąg czy akt w imię swoiście pojętego patriotyzmu („bo były niemieckie...”), używania starodruków na opakowanie, a cennych nieraz ksiąg na podpałkę – obarcza rachunek naszych win (a może i pedagogicznych niedopatrzeń) nie tylko przed wojną, ale i w pierwszych latach wyzwolenia. Nawet ludzie, skądinąd kulturalni, tolerowali te rzeczy w imię tego, że były bezpańskie...

Tymczasem one NALEŻĄ do HISTORII!

[s. 32] W aktach podworskich czy zapiskach pofabrycznych zawarły się m.in. dziesięć upartej walki z wyżyskiem obszarnika czy kapitalisty, w jakże systematycznie prowadzonych registraturach okupanta – historia walki z hitlerowskim faszyzmem, w porzuconych po zakamarkach archiwach rodzinnych znalazłby się jeszcze niejedyn dokument, który rzuciłby nowe światło na niejedno zagadnienie, objęte w szkolnym podręczniku czy naukowej rozprawie tytułem: „Z dziejów imperializmu” na ziemiach polskich. Oczywiście – byłoby to bardzo niesłuszne – zacieśniać problemy archiwalne do spraw tyłko kulturalnych.

PRZEMYSŁ i HANDEL, TECHNIKA i WYNALAZKI, podobnie jak NAUKA i SZTUKA – opierają się w swoich pracach na materiałach, udostępnianych badaczom i uczonym, technikom i studentom przez archiwa centralne i terenowe.

Obok Archiwum GŁÓWNEGO AKT DAWNYCH i Archiwum AKT NOWYCH (obejmującego materiały archiwalne od roku 1918) organizuje się w Warszawie „ARCHIWUM DOKUMENTACJI MECHANICZNEJ”, które przechowywać będzie materiały utrwalone sposobem fotograficznym i fonograficznym (PHOTO, PHONO, KINO).

[s. 33] Pracownicy naukowcy, zatrudnieni w Wojewódzkich Archiwach Państwowych, gromadzą materiały rękopiśmienne i pracują nad dziejami regionów. Utrzymują kontakt z instytucjami i towarzystwami naukowymi.

Szczególne zadania stają wobec terenowych i powiatowych placówek archiwalnych.

Związek ich z życiem bieżącym jest jeszcze silniejszy.

Mają obowiązek wizytowania i konsultowania wszystkich objętych ich zasięgiem terytorialnym urzędów i instytucji, przedsiębiorstw, towarzystw, organizacji, placówek kulturalnych i oświatowych (ze szkołami na czele).

Nie od rzeczy będzie tu małe wyjaśnienie.

Przedstawiciel państwowej służby archiwalnej wizytuje nie tylko szkołę, ale „składnicę akt” (tzw. Archiwum). Interesuje się przede wszystkim biurowością (tokiem urzędowania) i procesem narastania i przechowywania akt. Nie każdą szkołę stać na osobne pomieszczenie na archiwalia. Ale nie jest to najistotniejsze – szczególnie w zakładach mniejszych. Ambicją szkoły musi być, aby archiwalia nie mieściły się na zagraconym strychu, czy w wilgotnej piwnicy.

[s. 34] A zdarza się i tak.

Bynajmniej nie na tym kończą się zadania wizytującego.

W miarę lokalnych możliwości – ZAWSZE W POROZUMIENIU i ZA ZGODĄ DYREKTORA względnie KIEROWNIKA SZKOŁY – starać się będzie nawiązać bardziej bezpośredni kontakt z gronem nauczycielskim i MŁODZIEŻĄ, dla której wygłosi pogadankę informacyjną.

Jeżeli spotka się z zainteresowaniem, odwiedzi innym razem zakład z pogadanką historyczną o tematyce regionalnej.

Z toku prelekcji czy narady z pewnością w dyskusji wypłyną praktyczne wnioski.

Jak wspomniałem wyżej, szkoła może być nam pomocna w ujęciu w ewidencję archiwaliów rozproszonych. Szczególnie na Pomorzu i Ziemiach Zachodnich już w ostatnich latach wojny przystąpili Niemcy do szeroko zakrojonej akcji przemieszczenia zbiorów (także archiwalnych), które w obawie przed nalotami chowali po odległych dworach i leśniczówkach, często niektóre rzeczy zakopywali.

Oczywista – mała jest nadzieja, aby po jedenastu – dwunastu latach wiele dało się z tego – odnaleźć i uratować.

[s. 35] W dużej mierze dzieła tego zresztą dokonano, wydobywając (dosłownie) „na światło dzienne” dokumenta, świadczące bezspornie o słowiańskiej i polskiej bogatej i ciekawej – przeszłości tych stron.

W tym względzie każdy region ma swoją specyfikę – i bardzo rozmaite możliwości. Dla przykładu wspominam tu o regionie świętokrzyskim, związanym tak chlubnie z okresem powstań i walk niepodległościowych. Wymieniam ziemię jędrzejowską i włoszczowską, tak mocno związane z tragicznym przebiegiem Insurekcji Kościuszkowskiej.

Tradycja tych spraw, dziejów, rzeczy jest *j e s z c z e* żywa. Dokumenty, nadania – dawniejszych – przywileje i opisanie znaleźć tu można pod niejedną strzechą wiejską, czy w chylącym się do upadku domku miejskim. Już samo wszczenie takiej akcji – w pewnym sensie poszukiwawczej – nie pozbawione być może walorów wychowawczych choćby tylko dlatego, że silniej nas powiąże z regionem i jego przeszłością.

Do nowych obowiązków Kierownika Powiatowego Archiwum Państwowego należy dzisiaj także prowadzenie BIBLIOGRAFII i KRONIKI REGIONU [s. 36] dokumentowanej wycinkami prasowymi i zdjęciami fotograficznymi.

Jak bardzo cennym to materiałem mogą być już prowadzone w niektórych szkołach KSIĘGI i ALBUMY PAMIĄTKOWE!

Nie ma tu mowy o jakimś dodatkowym obciążeniu nauczyciela czy ucznia; te zajęcia („archiwalne”) o tematyce NAJLEPIEJ REGIONALNEJ doskonale pomieszczą się w ramach prowadzonych we wszystkich szkołach tzw. zajęć pozalekcyjnych.

Zalecenie to dotyczy nie tylko szkół. Prosimy także zakłady pracy, aby prowadziły swoje KRONIKI.

Kilka słów, nawet niekoniecznie w jakiejś zaraz doskonałej formie literackiej (wystarczy – poprawność i rzetelność), notatka zwięzła o wydarzeniu czy imprezie, będzie po latach cennym materiałem dla historyka naszej epoki.

Szkoły, które dopiero teraz przystąpią do założenia KRONIKI ZAKŁADU, niechaj poprzedzą rzecz, choćby najzwięźlejszym zarysem historycznym danej placówki, a w każdym razie przedstawieniem dorobku X-lecia.

[s. 37] „Archiwa otwarły swoje podwoje!” – taki był pierwotny tytuł niniejszego artykułu. Ale, chyba słusznie, wydawał się zbyt uroczysty i odświętny.

Nowy tytuł lepiej oddaje nasze związki, które my, pracownicy pionu archiwalnego, ze SZKOŁĄ, zadzierzgnęliśmy niedawno. Czeka nas piękna i miła praca.

Jeżeli nie wszyscy dzisiaj okażą dla niej zrozumienie, nie znaczy to, że dla tak szeroko pojętej „akcji archiwalnej” nie zjednamy ich jutro.

A może dopiero po latach?

Niech nas to bynajmniej nie zraża!

Zadowolimy się na razie omówieniem poruszonych tu problemów na najbliższym apelu porannym czy zebraniu rodzicielskim. Może wzmianką w gazetce ściennej... Nie zapominając o jednym, że archiwistyka nowoczesna nie tylko nie stroni od Teraźniejszości, ale szerokim nurtem włącza się w naszą socjalistyczną rzeczywistość, zawsze wiernie stojąc na straży pamiątek i dokumentów – drogiej nam wszystkim przeszłości.

[s. 38] Józef Szukałowski⁵⁴
PAP w Zawierciu

Wieści z terenu

Z rewolucyjnych tradycji Zagłębia Dąbrowskiego.

W dniu 22 stycznia 1956 r. odbyła się w Sosnowcu sesja naukowa poświęcona 50-letniej rocznicy walk rewolucyjnych proletariatu Zagłębia w latach 1905–1907.

Celem sesji było uczcić pamiętną i doniosłą rocznicę, a zarazem zapoczątkować naukowe wydobycie faktów bojowego zmagania się ludu pracującego Zagłębia i zasilić tymi faktami naukę odnośnie wydarzeń lat 1905–1907 na tym tu terenie.

W sesji wzięli udział przedstawiciele Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, przedstawiciele historii, weterani walk 1905–1907 roku i działacze miejscowego społeczeństwa. Obecny był również Ob. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych H. Altman⁵⁵. Wydarzenia w Zagłębiu wiązały się mocno z walkami proletariatu łódzkiego, toteż na sesję przybyli reprezentanci Oddziału PTH w Łodzi, pracownicy tamtejszego Wojewódzkiego Archiwum Państwowego: dr Rosiak⁵⁶, mgr Ihnatowicz i mgr Bandurka⁵⁷.

[s. 39] W przygotowaniach do sesji i dalszych pracach nad zagadnieniem walk rewolucyjnych Zagłębia biorą udział pracownicy Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Stalinogrodzie oraz placówek powiatowych w Będzinie, Zawierciu i Częstochowie przez gromadzenie archiwaliów oraz naukowe ich opracowanie.

⁵⁴ Józef Szukałowski (1913–1986) – archiwista, nauczyciel, kierownik: PAP w Zawierciu (1952), PAP w Będzinie (1956–1960), PAP w Raciborzu, a następnie Oddziału w Raciborzu (1960–1980), nauczyciel historii; zob. I. Pampuch, *Józef Szukałowski, „Archiwista”*, r. XXV (1989), nr 85, s. 113–114; Domański L., Pampuch I., *Szukałowski Józef*, [w:] *SBAP, T. 2*, s. 178–179.

⁵⁵ Henryk Altman (1897–1974) – Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, (1952–1965), inicjator „Tygodnia Archiwów”, nauczyciel historii; zob. A. Wąsowicz, *Altman Henryk*, [w:] *SBAP, T. 1*, s. 22–23.

⁵⁶ Stefan Rosiak (1897–1973) – archiwista, historyk, pracownik Archiwum Państwowego w Wilnie, kierownik oddziału akt historycznych Centralnego Archiwum Państwowego LSRR, kustosz Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, organizator i dyrektor Archiwum Państwowego w Łodzi; zob. C. Ohryzko-Włodarska, *Rosiak Stefan*, [w:] *SBAP, T. 1*, s. 187–188.

⁵⁷ Bandurka Mieczysław (1927–2003) – historyk, archiwista, docent Uniwersytetu Łódzkiego, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie historii-archiwistyki, pracownik AP w Łodzi (1951–1997); zob. J. Wasiak, *Bandurka Mieczysław*, [w:] *SBAP, T. 3*, s. 30–31.

[s. 40] Józef Szukałowski
PAP w Zawierciu

Stacja naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego w Stalinogrodzie

Prace tutejszych placówek archiwalnych ujawniają się między innymi, w żywym kontakcie z Polskim Towarzystwem Historycznym, Polskim Towarzystwem Archeologicznym i Towarzystwem Wiedzy Powszechnej.

Pracownicy archiwalni zajmują często kierownicze pozycje w Oddziałach tych Towarzystw. W ramach pracy z PTH pracownicy archiwalni należą do powstałych na terenie województwa stalinogrodzkiego pięciu Oddziałów PTH i biorą czynny udział w upowszechnianiu wiedzy historycznej w terenie poprzez odczyty, referaty i naukowe opracowania aktualnych zagadnień dotyczących tutejszego terenu.

Do osiągnięć, które ułatwi niezmiernie powyższą akcję należy utworzenie w Stalinogrodzie Stacji Naukowej, której uroczyste otwarcie nastąpiło 21 stycznia 1956 r. Stacja Naukowa PTH stawia sobie za cel opiekę nad młodymi adeptami historii tutejszego województwa; ma ona spełniać [s. 41] rolę ośrodka badań historycznych na terenie pozbawionym katedry historii, jakim jest właśnie okręg najbardziej w kraju zaludniony i okręg o wielu żywotnych zagadnieniach historycznych.

Pracownicy tutejszych archiwów biorą również udział w pracach zakreślonych programem Stacji, należą także do kierowniczego aparatu Stacji. Do prac takich, poza opracowaniem tematów naukowych do wydania drukiem, należą odczyty przygotowywane w porozumieniu z Towarzystwem Wiedzy Powszechnej, także w ramach prac Stacji Naukowej.

Bieżącym zagadnieniem, jakiemu poświęca się w tej chwili uwagę, jest 300-letnia rocznica najazdu szwedzkiego na Polskę i udział chłopów polskich w ówczesnej wojnie wyzwoleniczej. Zagadnienie to interesuje szczególnie placówki archiwalne w Będzinie, Częstochowie i Zawierciu, bo na terenie tych powiatów znajdują się ślady najazdu szwedzkiego. W cyklu odczytów odtwarzamy akta historyczne w świetle najnowszych badań w oparciu o miejscowe pamiątki i dokumenta. To pozwala nam, na konkretnych przykładach, zarazem ukazać pracę archiwów w regionie i zbliżyć do naszych placówek miejscowe społeczeństwo.

[s. 42] Wolna Trybuna

Nasze związki z tzw. regionem

Pojęcie „regionu” jest dość nieokreślone. W każdym razie granice jego nie zawsze pokrywają się z podziałem administracyjnym. Toteż używać będziemy tu określenia: teren na oznaczenie zasięgu PAP. Przełożony na język cyfr – taki „teren” liczy (skromnie biorąc) z górą 100 gromad (GRN [Gromadzkich Rad Narodowych]). Nawet w województwach centralnych niektóre z nich są dostępne dopiero w specjalnie przy-

jaznych warunkach atmosferycznych. Sroga zima i zawieje powodowały tygodniowe przerwy nawet w komunikacji autobusowej PKS, które – jak wiadomo – kursują tylko na szosach. Przebiecie się przez drogi wiejskie bywało w tym okresie problemem nierozwiązalnym. Jeszcze koniem – bo wszystkie inne środki komunikacji zawodziły. Najdoskonalsze harmonogramy musiały ulec zmianom. Wiosną – roztopy, jesienią – błota...

Problem pierwszy: czy w tych warunkach (wsiowych, nie miejskich) nie można by kierownika PAP zwolnić od zawodowej w praktyce prognozy na miesiące na przód i zadowolili się podaniem w [s. 43] miesięcznym planie wizytacji: ilości zamiast miejscowości.

Nie zaszkodziłoby także trochę więcej zaufania do pracownika PAP, który na delegacji musi mieć stwierdzone nie tylko datę (słusznie), ale i godzinę bytności (przyjścia i odejścia) w danym urzędzie; w każdym razie autorytetu wizytującego to nie podnosi. Przecież – po krótkiej „próbie życia” – jeszcze prędzej odwołało Ministerstwo Finansów zarządzenie o stwierdzaniu, którą klasą PKP pracownik jechał? Do rachunku podróży koleją nie trzeba przedstawiać biletów. Ale bilety PKS „muszą” być załączone. Czy organy kontroli nie mogą zdobyć się na kupno rozkładu jazdy PKS (zawierającego taryfę przejazdów w rozmaitych relacjach) i w ten sposób stwierdzić zgodność kwoty podanej z obowiązującą, taryfową? Zapraszamy takiego dygnitarza do przejażdżki „autobudą” roztrzęsioną, ciemną, zadymioną i brudną, a zobaczymy, czy nie ulegnie pokusie skorzystania z „okazji” (tyle samo płatnej), aby dotrzeć do celu podróży w jakiejś możliwej formie. A ile razy – mimo znaków i przystanku – taka „autobuda” nawet nie przystanie. Wóz i tak jest przepełniony – i Kierownikowi grozi [s. 44] niewesoła perspektywa nocowania w osiedlu, gdzie pojęcie hotelu czy zajazdu dotąd nie dotarło!

Mamy już płaszcz ochronny do pracy w pyłe i kurzu archiwalnym. Ale terenowcy winni być jeszcze wyposażeni w deszczownik (w okresie letnim) i baranicę (w okresie zimowym). A przede wszystkim w rowery turystyczne, bo do 50% wsi dostać się można tyle drogą – nie tyle „kołową” co „ścieżkową”.

To bywały podbudowa do naszych związków z terenem na razie.

A z regionem?

Jeśli mamy prowadzić pracę w pewnym sensie naukową m.in. przez uzupełnianie bibliografii, musimy mieć przynajmniej jeden dzień (jeśli nie 2-3) do własnej dyspozycji, aby poczynić odpowiednie notatki w Wojewódzkiej Bibliotece Regionalnej czy Muzeum. W czasie odprawy comiesięcznej w WAP nie da się tego zrobić. A mając polecenie wygłaszania POGADANEK REGIONALNYCH – musimy z czymś nowym przyjść przed audytorium, które słusznie czegoś ŹRÓDŁOWEGO chce się od nas dowiedzieć.

Czy postulaty te są nierealne?

Zapraszamy do wypowiedzi.

[s. 45] Na marginesie

Jedno „Dlaczego” i dwa „Post scripta”

Zapytanie kierujemy do Redakcji „Państwowych Wydawnictw Naukowych”. A może raczej Administracji?

W prospekcie zamieszczonym na okładkowej (ostatniej) stronie „KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO” (NR.6. ex 1955) w dziale „Historia i nauki pomocnicze historii” pominięto „Archeion”?

Wiadomo nam, że czasopismo to „poświęcone sprawom archiwalnym” od lat – wraz z pracownikami pionu archiwalnego – pełni rolę służebną dla szeregu dyscyplin (z historyczną na czele) i stanowi podstawę wielu prac źródłowych.

Wysoki poziom pisma i bogactwo treści czyni je niezbędnym w każdej podręcznej bibliotece naukowej, a pożądanym – w bibliotekach wojewódzkich. Niestety o „Archeionie” nic tu nie wiadzą. Nie ma go nawet w czytelni czasopism na Koszykowej, trudno się dziwić bibliotekom prowincjonalnym!

P.S. I. Natomiast w tymże samym prospekcie (wina już tu nie redakcji, ale tradycji) spotyka się 8 naukowych czasopism technicznych [s. 46] (od „automatyki” do „mechaniki”) z tytułem „Archiwum”... Jestem laikiem w tej dziedzinie, ale poddaję pod rozagę pewien wniosek nagły! Czy nazwy tej bardzo zresztą „statycznej” nie zastąpić bardziej „dynamicznym” określeniem jak „Postępy” czy „Nowe drogi”?

P.S. II. Aby uprzedzić ripostę i uchronić się przed zarzutem zagładania na cudze podwórko przed uporządkowaniem własnego (humanistycznego), przyznaję w pokorze, że także dobrze nie rozumiem, dlaczego „K W A R T A L N I K Historyczny” wychodzi właśnie jako d w u miesięcznik! Należało by albo zreformować kalendarz, tj. skrócić kwartał do 2 miesięcy, albo zmienić t r a d y c y j n ą nazwę – w imię h i s t o r y c z n e j prawdy!

[s. 47] Treść pierwszego numeru⁵⁸

Nakład w całości wyczerpany.
Redakcja nie dysponuje egzemplarzami archiwalnymi ani okazowymi.

[s. 48] Komunikat

Manuskrypty przysyłać należy do PAP Jędrzejów (kielecki) skr. poczt. Nr 13, dokąd prosimy kierować także wskazówki, oceny i uwagi.
Materiały przeznaczone do numeru trzeciego nadesłać należy najdalej w terminie do 16 sierpnia 1956 roku.

Adres Redakcji
PAP – Jędrzejów
Powielono 100 egzemplarzy.

⁵⁸ Opuszczono.

REFERENCES-BIBLIOGRAFIA**Sources:**

- Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Państwowe w Krakowie, sygn. 347, s. 55–71.
Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Rzeszowie, sygn. 14357, 13590, 15511.
Archiwum Zakładowe Archiwum Państwowego we Wrocławiu, sygn. 1/272.
Dekret o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami, Dz. U. 1919, nr 14, poz. 182.
Dekret z dnia 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych, Dz. U. 1951, nr 19, poz. 149.

Studies:

- Altman H., *Aktualne zagadnienia archiwistyki zachodnio-europejskiej*, „Archeion”, t. XXV, 1956, s. 207–220.
Bielecki K., *Organizacja i działalność terenowych archiwów państwowych w Polsce 1950–1970*, Warszawa 1975.
Biernat A., *Ihnatowicz Ireneusz*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich T. 2, 1906–2001*, red. B. Woszczyński, Warszawa 2002, s. 67–69.
Brańska E., *Kurs archiwalny dla kierowników archiwów powiatowych*, „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 251–252.
Czajka A., *Husarska Maryna*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich, T. 3, 1835–2015*, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 97–98.
Degen R., *Archiwa bieżące. Pojęcie i systematyzacja*, [w:] *Archiwa bieżące: zagadnienia teoretyczne i praktyczne rozwiązania*, red. M. Jabłońska, Toruń 2015, s. 11–31.
Domański L., Pampuch I., *Szukatowski Józef*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich T. 2, 1906–2001*, red. B. Woszczyński, Warszawa 2002, s. 178–179.
Gerber R., *Cele i zadania służby archiwalnej w Polsce*, „Archeion”, t. XIX–XX, 1951, s. 6–18.
Greiner P., Nita M., *Jaros Jerzy Edward*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich T. 2, 1906–2001*, red. B. Woszczyński, Warszawa 2002, s. 72–74.
Ihnatowicz I., *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, 1962, s. 99–124.
Ilustracje, [w:] *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2000*, red. M. Frankel, Szczecin 2007.
Jankowska J., *Zjazd dyrektorów archiwów państwowych 11–13 maja 1949 r. w Otwocku*, „Archeion”, t. XIX–XX, 1951, s. 492–497.
Kietliński M., Kuźmicka M., *Pracownicy Archiwum Państwowego w Białymstoku w latach 1953–2018*, [w:] *Archiwum Państwowe w Białymstoku 1953–2018. Ludzie – historia – archiwalia*, red. M. Kietliński, Białystok 2018, s. 201–237.
Kołodziej E., *Zarys dziejów Archiwum Akt Nowych w latach 1919–2008*, Warszawa 2008.
Konarski K., Ptaszycki S., *Archiwa Państwowe na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu*, „Archeion”, t. VI–VII, 1930, s. 1–21.
Kozłowski K., *Frankiewicz Bogdan*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich, T. 3, 1835–2015*, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 80–81.
Lewandowski A., *Prowincjonalne pisma ogólnoinformacyjne w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Масова комунікація: історія, сьогоднішня, перспективи : наук.-практ. журн.*, red. С. І. Кравченко, Ukraina 2016, s. 174–181.
Maciejewska W., *Jankowska Jadwiga Zofia*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich. T. 1, 1918–1984*, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 88–89.
Mamczak-Gadkowska I., *Archiwa państwowe w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2006.

- Makowska A., *Jedliński Jacek*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, T. 1, 1918–1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 89–90.
- Mazur H., *Działalność edukacyjna archiwów państwowych w zakresie współpracy ze szkołami (praca doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UMK W. Chorążyczewskiego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu)*, Toruń 2019
- Mazur H., *Prace kulturalno-oświatowe archiwów państwowych na łamach pisma „Archiwum w Regionie. Gazetka kursowa kierowników powiatowych archiwów państwowych”*, [w:] *Komu i do czego potrzebne są archiwa?*, „Toruńskie Konfrontacje Archiwalne”, T. 7, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, M. Wiśniewska-Drewniak, Toruń 2022, s. 221–242.
- Nawrocki S., *Mika Marian Józef*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*. T. 1, 1918–1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 146–147.
- Mitajew K. G., *Teoria i praktyka pracy archiwalnej*, Warszawa 1954.
- Młodkowski T., *Z doświadczeń archiwisty powiatowego w zakresie badań regionalnych i prac kulturalno-oświatowych w terenie*, „Archeion”, t. XXIV, 1955, s. 74–86.
- Ohryzko-Włodarska C., *Rosiak Stefan*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*. T. 1, 1918–1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 187–188.
- Pampuch I., *Józef Szukałowski*, „Archiwista”, r. XXV (1989), nr 85, s. 113–114.
- Polski Słownik Archiwalny*, red. W. Maciejewska, Warszawa 1974.
- Radczuk K., *Karol Weyman (8 IV 1893 – 1 VII 1982)*, „Archeion”, t. 79, 1985, s. 380–382.
- Regliński A., *Trębiński Władysław*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, T. 3, 1835–2015, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 242.
- U progu drugiego dziesięciolecia*, „Archeion”, t. XXIV, 1955, s. 3–5.
- Wasilewska E., *Maria Bielińska (30 czerwca 1918 – 8 grudnia 2018)*, „Archeion”, t. CXXII, 2021, s. 467–471.
- Wasiak J., *Bandurka Mieczysław*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich* T. 3, 1835–2015, red. E. Rosowska, Warszawa 2017, s. 30–31.
- Wąsowicz A., *Altman Henryk*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*. T. 1, 1918–1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa-Łódź 1988, s. 22–23.
- Wykaz byłych pracowników*, [w:] *Archiwum w Regionie. Region w archiwum. 80 lat Archiwum Państwowego w Katowicach 1932–2012*, red. B. Kalinowska-Wójcik, Katowice 2012.

Strony internetowe:

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kasprzak-Marcin;3920935.html>

<https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/Nowowiejski%20Felix.html>

<https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/daniel-aleksander-rakowicz>

<https://www.biogramy.pl/a/biografia/jozef-ignacy-kraszewski-1812-1887-pisarz-historik-wiesz>

